

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, 65009

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Кедик Вероніки Петрівни**
«Універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право.

Відгук підготовлено на підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації, а також опублікованих за темою дисертації праць.

Актуальність обраної теми.

Актуальність дисертаційного дослідження В. П. Кедик викликана тим, що дослідження, присвячені проблемам реалізації принципів кримінального права у правотворчості та правозастосуванні, завжди мають дуже принципове значення, оскільки передбачають аналіз широкого кола питань, що дає можливість розробляти нові підходи в рішенні як теоретичних, так і практичних задач, і визначати напрями розвитку кримінального права. Дія кримінального закону у просторі є категорією, яка не отримала належної теоретичної розробки не тільки в теорії кримінального права, а й у всій вітчизняній юридичній науці. Тим часом термін «універсальність» та «реальність» щодо його принципів у кримінальному праві наповнюється власним змістом. Їх існування обумовлюється, насамперед, всеосяжністю цих положень кримінального законодавства та їх практичної реалізації.

Незважаючи на те, що структура кримінального законодавства, його норм і інститутів, а також діяльність правоохоронних органів держави в усі історичні періоди розвитку суспільства будувалася на засадах чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі, його

принципи офіційне закріплення в правових документах отримали не так давно, а певні положення взагалі не отримували. Не виняток і діючий КК України. Заснований на ідеях законності і інших загальних принципах, кримінальний закон не містить чіткого розуміння щодо універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі. Вказане в значній мірі обумовлює актуальність дослідження В. П. Кедик.

Структура дисертації обумовлена метою й предметом дослідження, відповідає вимогам щодо даного виду наукових робіт і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і пропозицій, додатків, списку використаних джерел.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність.

Висвітлені дисертанткою питання відзначаються науковим підходом до їх розгляду, методологічною основою дослідження є теорія наукового пізнання суспільно-правових явищ, наукові принципи й концептуальні положення, розроблені в кримінально-правовій і кримінологічній галузях, а також спеціальні методи їх вивчення: діалектичний, формально-юридичний, логіко-семантичний, історико-правовий, порівняльно-правовий тощо. Необхідність такого підходу до проведення цього наукового дослідження достатньо обґрунтована. Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань, об'єкту та предмету дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям рецензованого дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців, присвячені загальним проблемам кримінального права і кримінології, окремим аспектам дослідження принципу дії кримінального закону у просторі, а також праці фахівців з психології, соціології, історії тощо.

Нормативну базу роботи склали Конституція України, кримінальний кодекс України, інші закони України. У роботі використані окремі положення з кримінальних кодексів зарубіжних країн.

Емпіричною базою досліджень є: узагальнення судової практики, матеріали судової практики, дані судової статистики.

Все це дозволяє зробити висновок про належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню достовірність.

Наукова новизна одержаних результатів, висновків і рекомендацій полягає в тому, що дисертація є самостійною завершеною роботою, комплексним монографічним дослідженням, в якому на підставі аналізу положень загальної теорії держави і права, кримінального законодавства України сформульовано ряд нових наукових положень та висновків.

Так, дисертанткою встановлено, що універсальний та реальний принципи чинності кримінального закону у просторі впливають на результативність кримінально-правового регулювання і їм притаманні такі ознаки принципів кримінального права, як: 1) об'єктивно-суб'єктивний характер; 2) регулятивність; 3) спеціально-юридична природа; 4) нормативність; 5) обов'язковість на двох рівнях кримінально-правового регулювання: правотворчому та правозастосовчому; 6) системність.

Кедик В. П. справедливо наголошується, що механізм реалізації універсального принципу повинен бути побудований шляхом встановлення ієрархії юрисдикцій на підставі міжнародного та міждержавного узгодження змістовних та формалізованих засад реалізації універсального принципу чинності кримінального закону у просторі. На думку дисертантки, це надасть можливість, при дотриманні матеріальних і процесуальних гарантій взаємодії міжнародних та національних систем слідства та правосуддя, які встановлюються нормами міжнародного кримінального права та Статутом Міжнародного кримінального суду, забезпечити невідворотність кримінальної відповідальності тих осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та інші кримінальні правопорушення, за які можливість притягнення до відповідальності в Україні передбачена міжнародним

договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Дисертанткою обґрунтовано положення, що екстратериторіальність є проміжною між територіальним та універсальним принципом, тоді як екстериторіальність є проміжною між територіальним та реальним принципами, коли реальний принцип виступає як виняток з територіального принципу.

Особливу увагу привертає до себе точка зору Кедик В. П. про необхідність забезпечення оптимальної конкретизації підстави застосування реального принципу шляхом наведення певного переліку кримінальних правопорушень, вчинення яких іноземними громадянами або особами без громадянства за межами її території дозволяло б застосувати реальний принцип чинності кримінального закону в просторі. Це злочини проти основ національної безпеки України та злочини проти громадянина України, які охоплюються ч. 4, 5 ст. 12 КК України.

У представленій дисертації дістали подальшого розвитку теоретичні підходи щодо цілей та завдань кримінального права у частині інтересів України, в контексті ст. 8 КК України, як інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та територіальну цілісність України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Практичним результатом представленого дослідження є запропонована дисертанткою, нова редакція статті про чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України в КК України.

Значущість дисертації для науки й практики.

Сформульовані в дисертації та авторефераті висновки і пропозиції можуть бути використані: науково-дослідній сфері для подальших розробок, спрямованих на вивчення проблематики принципів чинності кримінального закону у просторі; правотворчій діяльності при розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства України; правозастосовній діяльності для покращення ефективності практичної діяльності органів державної влади; навчальному процесі при викладенні курсу кримінального права, а також при підготовці методичних матеріалів, підручників, навчальних посібників із зазначеної дисципліни.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

За результатами дослідження дисертанткою одноосібно опубліковано 20 статей, у т.ч. 6 – наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, та 1 – у зарубіжному науковому виданні, 13 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

В той же час дослідження цієї складної науково-практичної теми, її змістовна дискусійність, залишають спірними окремі висновки та пропозиції, які потребують додаткової аргументації і їх потрібно розглянути при захисті дисертації, деякі з зауважень мають більш рекомендаційний характер:

По-перше, неоднозначно сприймається саме визначення принципу права, яке запропоноване В. П. Кедик, що «принципи права є системоутворюючою, фундаментальною, універсальною категорією, яка визначає зміст і напрями правового регулювання і поширюється на всіх суб'єктів права. Вони пов'язують між собою правову систему та учасників суспільних відносин з метою гармонізації інтересів громадян, суспільства і держави». На мою думку, таке визначення є занадто загальним. У запропонованому тексті ніяким чином не згадуються такі важливі ознаки як причинна обумовленість, закономірність, оптимальність. Визначення потребує удосконалення.

По-друге, авторкою наголошується, що при «вчиненні міжнародних

злочинів та злочинів міжнародного характеру держави у зв'язку зі спільною участю в підтриманні миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку покладають на себе обов'язки щодо співпраці з міжнародними судовими установами в частині видачі цим установам з території України суб'єктів злочинів, в тому числі власних громадян, якщо вчинені ними злочини знаходяться у юрисдикції таких установ, і це повинно бути відображено у національному законодавстві». Насправді, така позиція щодо власних громадян є доволі неоднозначною і, по великому рахунку, вимагає додаткового тлумачення, чи є це доцільним?

По-третє, спірною є позиція авторки, яка вказує, що «оптимальна конкретизація підстави застосування реального принципу шляхом наведення певного переліку злочинів, вчинення яких іноземними громадянами або особами без громадянства за межами її території дозволяла б застосувати реальний принцип чинності кримінального закону в просторі. Це злочини проти основ національної безпеки України та злочини щодо громадян України, які охоплюються частинами четвертою та п'ятою статті 12 КК України». Нам видається така позиція не зовсім коректною, адже це може стати підставою для обмеження реалізації тих чи інших принципів у кримінальному праві, тим більше, що авторка неодноразово наголошує на взаємодії принципів. Так само можна зауважити про позицію В. П. Кедик щодо необхідності максимальної уніфікації термінології кримінального законодавства. Вважаю, що таку позицію слід корегувати, таким чином, що кримінально-правова термінологія повинна бути уніфікована настільки, наскільки це доцільно з точки зору відповідності цілям та завданням кримінального права.

По-четверте, уявляється, що розділ 1.2. «Історія становлення універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі» є занадто описовим і індіферентним до основних положень дисертації, тобто стоїть особно, окремо.

По-н'яте, для надання більшої аргументованості теоретичних положень, які досліджуються в роботі, надання їм більшої практичної спрямованості, було б доцільним більш ширше використовувати матеріали конкретних судових справ, які були вдало опрацьовані під час проведення дослідження.

Однак, вказані зауваження носять дискусійний і більш рекомендаційний характер і не знижують в цілому позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Зміст дисертації, її завершеність в цілому.

В цілому науковий рівень рецензованої роботи дозволяє зробити позитивну оцінку її змісту, визначити її завершеною науковою роботою, в якій автор реалізував мету дослідження – розкриття змісту принципів чинності кримінального закону у просторі, а також відображення їх теоретичного та практичного значення в умовах сучасної політико-правової реальності та формулювання на цій основі пропозицій щодо вдосконалення реалізації досліджуваних принципів.

Робота виконана на актуальну тему, відзначається новизною, написана на достатньо обґрунтованому матеріалі, має теоретичне та практичне значення. Висновки і рекомендації авторки можуть бути використані при подальшій розробці проблеми, основні положення дисертації пройшли необхідну апробацію, відображені в авторських публікаціях і авторефераті дисертації.

Актуальність проблематики, глибина аналізу, чіткість висновків, методологічна цілісність, високий теоретичний рівень, внутрішня логічність та практична спрямованість дисертаційного дослідження забезпечують його наукову цінність. Дисертація оформлена згідно до вимог, з дотриманням порядку подання текстового матеріалу. Обсяг основного тексту матеріалу відповідає нормативам. Мова роботи чітка та ясна. Наукові положення та висновки і тексти дисертації цілісні, завершені, логічно послідовно надані та аргументовано викладені.

Дисертантка має необхідну кількість публікацій у фахових виданнях.

Автореферат відповідає змісту та основним положенням дисертації.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Кедик Вероніки Петрівни «Універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі», що подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право є завершеною науковою працею, яка виконана на належному рівні, і містить вирішення важливої наукової проблеми та відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника ВАК України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2013 року № 567, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Валентин ЛЕНЬ

Підпис професора Леня В.В. засвідчую:
вчений секретар Вченої ради
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Таїсія КАЛЮЖНА

«21» квітня 2021 року